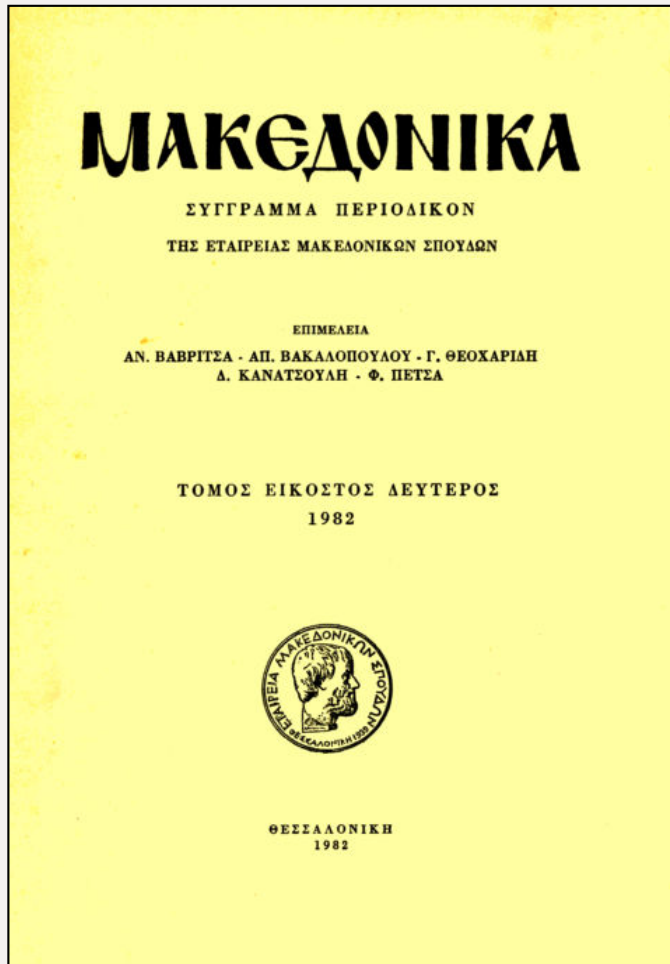

Μακεδονικά

Τομ. 22, 1982

Η Βέροια (και όχι τα Κύθηρα) είναι ο τόπος γεννήσεως του Ιωάννου Κωττουνίου

Χιονίδης Γιώργος

<https://doi.org/10.12681/makedonika.537>

Copyright © 2015 Γιώργος Χ. Χιονίδης

To cite this article:

Χιονίδης, Γ. (1982). Η Βέροια (και όχι τα Κύθηρα) είναι ο τόπος γεννήσεως του Ιωάννου Κωττουνίου. *Μακεδονικά*, 22(1), 498-505. doi:<https://doi.org/10.12681/makedonika.537>

Ἀχρίδος μέχρι τῆς καταργήσεως τῆς τελευταίας τὸ ἔτος 1765¹, ἐν συνεχείᾳ δὲ ὑπήχθη, ὁμοῦ μὲ τὰς ἄλλας μητροπόλεις καὶ ἐπισκοπὰς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως².

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΣΩΤΗΡΙΟΣ Α. ΒΑΡΝΑΛΙΔΗΣ

Η ΒΕΡΟΙΑ (ΚΑΙ ΟΧΙ ΤΑ ΚΥΘΗΡΑ) ΕΙΝΑΙ Ο ΤΟΠΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΩΤΤΟΥΝΙΟΥ

1. Δὲν συμφωνῶ μὲ τὸν ἄκρατο τοπικισμό μερικῶν, ποὺ νομίζουν ὅτι ἡ γενέτειρά τους εἶναι... ὁ ὁμφαλὸς τῆς γῆς καὶ τὸ μοναδικὸ φυτώριο μεγάλων ἀνδρῶν. Ἄλλωστε, πολλὲς φορὲς ὁ τόπος γεννήσεως ἐνὸς σπουδαίου ἀνθρώπου εἶναι συνέπεια ὀρισμένων, τυχαίων συγκυριῶν, ὅπως συνέβηκε καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου³.

1. Ἐγγραφα περὶ τοῦ θέματος τούτου βλ. μεταξὺ ἄλλων ἐν Ἀνθ. Ἀλεξοῦδη, Μητροπ. Βελεγράδων, Σύντομος ἱστορικὴ περιγραφή τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βελεγράδων, Κέρκυρα 1868, σ. 97 κ.ἑ. Καλλινίκου Δελικάνη, ἀρχιμ., Πατριαρχικῶν Ἐγγράφων τόμ. 3, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1905, σ. 893 κ.ἑ. I. V. S n e g a r o v, Uniščozenieto na Ohridskata arhiepiskopija, «Godišnik na Sofijskija Universitet», τ. 3 (Bogoslovski Fakultet 1926) 113-138. Ἀντωνίου-Αἰμιλίου Ταχιάου, Ὁ τελευταῖος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχρίδων, «Μακεδονικά» 12(1972) 19-32.

2. Εἰς τὸ «Συνταγμάτιον περὶ τῆς τάξεως τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων καὶ τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν...», Ἀθῆναι 1855, σ. 10, ἡ μητρόπολις Καστορίας κατεῖχε τὴν ΟΓ' θέσιν μεταξὺ τῶν μητροπόλεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐνθ' εἰς τὸ Συνταγμάτιον τοῦ 1892 αὕτη κατεῖχε τὴν Ν' θέσιν.

3. Ξέρομε ἀπὸ χρόνια ὅτι ὁ πατέρας τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου καταγόταν ἀπὸ τὰ Κύθηρα καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴ Βέροια ὡς ἔμπορος. Βλ. Ἀριστείδη Στεργέλλη, Νέα βιογραφικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττούνιο (1572-1657), «Θησαυρίσματα» 5 (1968) 249-254 καὶ κυρίως τὴ σ. 252, ὅπου γράφονται καὶ τὰ ἐξῆς (σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση), σὲ ἔγγραφο τοῦ 17ου-18ου αἰ.: «...Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος... καταγόταν ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ἂν καὶ εἶχε γεννηθεῖ στὴ Βέροια, ὅπου ἐμπορευόταν ὁ πατέρας του...». Πρβλ. καὶ τὴ σ. 254, ὅπως καὶ τοῦ Ἰδίου, Τὰ δημοσιεύματα τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πάδοβας τὸ 17ο καὶ 18ο αἰ., Ἀθῆνα 1970, σ. 38. Δὲν εἶναι ὅμως σωστὸ ὅτι ἀγνοοῦσαμε (μέχρι τὸ 1968) τὴν καταγωγὴ τοῦ πατέρα του ἀπὸ τὰ Κύθηρα. Βλ. σχετικὰ τοῦ Γεωργίου Σωτηρίου Περποῦλου, Ἑλληνικὰ κολλέγια ἐν Παταύῳ ἐπὶ Βενετοκρατίας, «Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος», 1926, σ. 431-448, καὶ συγκεκριμένα τὴ σ. 445, πρβλ. δὲ καὶ Δημητρίου Περποῦλου, Ἰωάννης Κωττούνιος, ἀπὸ τὴ Βέροια, «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Σφενδόνη, 1940, 161-167 (σ. 162). Ἐξάλλου, ὑποστηρίχθηκε καὶ ἡ ἄποψη ὅτι, ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰωάννου Κωττούνιου, μπορεῖ νὰ καταγόταν ἀπὸ τὴν Κρήτη. Βλ. Κ. Θ. Δημαρᾶ, Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, 4η ἐκδόση, Ἀθῆνα 1968, σ. 92: «Ἄλλος, ἀκόμη, ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, ποὺ εἶχε γεννηθεῖ στὴ Βέροια, ἴσως ἀπὸ πατέρα Κρητικό...». Ἡ ἄποψη αὕτη δὲν μπορεῖ πιά νὰ θεωρηθεῖ πιθανή μετὰ τὸ ἔγγραφο, ποὺ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν Στεργέλλη. Πρβλ. καὶ Ζαχαρία Τσιρπαυλῆ, Οἱ Μακεδόνες σπουδαστὲς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου Ρώμης καὶ ἡ δράση τους στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἰταλία, Θεσσαλονίκη 1971, σημ. 7 τῆς σ. 81.

Ἀκόμα, ὑπάρχει δικαιολογημένος προβληματισμός γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα, γιὰ τὸ ποιὸς χώρος εἶναι πιὸ σημαντικός, δηλαδὴ ἐκεῖνος ὅπου γεννήθηκε ὁ ἴδιος, ἢ ὁ τόπος ἀπὸ ὅπου κατάγονταν οἱ γονεῖς του (καὶ ἰδιαίτερα ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα του) καὶ μὲ τὸν ὁποῖο ἔτυχε νὰ συνδεθεῖ περισσότερο καὶ ὁ ἴδιος, ὅπως ἐγινε, π.χ., στὴν περίπτωση τοῦ Δημητρίου Βικέλα, ποὺ γεννήθηκε στὴν Ἑρμούπολη ἀλλὰ αἰσθανόταν τὸν ἑαυτὸ του Βεροιώτη¹.

2. Ἀφορμὴ γιὰ τὶς σκέψεις αὐτὲς καὶ γιὰ τὸ γράψιμο τῆς μικρῆς τούτης μελέτης ἀπετέλεσε ἡ πρόσφατη δημοσίευση ἑνὸς σημειώματος τοῦ κ. Θεοδοσίου Μαυρομμάτη γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττούνιο (1572-1657), τὸν γνωστὸ Βεροιώτη σοφὸ καὶ πανεπιστημιακὸ καθηγητὴ-συγγραφέα, ποὺ σπούδασε ὁμως καὶ ἀναδείχθηκε στὴν Ἱταλία, ἀφοῦ φοίτησε στὸ Ἑλληνικὸ Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὴ Ρώμη (στοὺς κλάδους τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς θεολογίας) καὶ οὕτως Παδοβία, ὅπου σπούδασε τὴν ἱατρικὴ καὶ ἔτσι ἀνακηρύχθηκε διδάκτορας καὶ τῶν τριῶν σημαντικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δίδαξε στὸ ἴδιο Κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ στὰ πανεπιστήμια τῆς Βολωνίας καὶ τῆς Πάδοβας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καὶ ἡ δευτέρη πόλη-ἰδιαίτερη πατρίδα του. Ἐκεῖ, τελικὰ, ἱδρύσε τὸ «Κωττούνειον» ἢ «Κωττουניανόν» Ἑλληνομουσεῖον γιὰ τὰ ἑλληνόπαιδα, ὡς παράρτημα τοῦ πανεπιστημίου της. Τοῦτο λειτούργησε, σχεδόν, γιὰ τρεῖς αἰῶνες, καὶ συγκεκριμένα ἀπὸ τὸ 1653 μέχρι τὸ 1918 καὶ τὸ ἀξιοσημείωτο αὐτὸ γεγονὸς ὀφειλόταν στὸ σημαντικό κληροδότημα ποὺ τοῦ ἄφησε ἀλλὰ καὶ στὴν καλὴ φήμη τοῦ ἴδιου, ὡς ἀριστοῦ νεοαριστοτελικοῦ φιλοσόφου καὶ συγγραφέα. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ Ἰω. Κωττούνιος (ἀπὸ τὰ 85 χρόνια τῆς ζωῆς του) ἔζησε περισσότερο ἀπὸ μισὸ αἰῶνα (1605-1657) στὴν Ἱταλία, ὅπου καὶ πέθανε.

Στὸ κείμενο τοῦ κ. Θ. Μαρ. ὑποστηρίζεται ἡ πρωτάκουστη ἄποψη ὅτι ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος γεννήθηκε στὰ Κύθηρα², ἀπ' ὅπου, βέβαια, καταγόταν ὁ πατέρας του Δημή-

1. Βλ. Δ η μ η τ ρ ί ο υ Β ι κ έ λ α, Ἡ ζωὴ μου, Ἀθήναι 1908, σ. 6-7: «...Ἄλλ' αἰσθάνομαι ὅτι, ἐὰν ἦτο δυνατόν καὶ σήμερον ἔτι νὰ στήσω τὴν σκηνὴν μου εἰς Βέροϊαν, ἐκεῖ ἤθελα ἀνεύρει τὴν πατρίδα, καθόσον ἐκεῖ συγκεντρῶνται αἱ οἰκογενεακαὶ μου παραδόσεις. Δὲν λησμονοῦμεν ὅτι ἐκεῖθεν καταγόμεθα». Ἀντιθέτως, ὁ Ἑλευθέριος Βενιζέλος αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸ του ἀπόλυτα Κρητικὸ, ἂν καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἀπώτερη καταγωγὴ τῆς οἰκογενείας του ἦταν ἀπὸ τὴ Λακωνία. Βλ. Ν ι κ ο λ ά ο υ Β. Τ ω μ α δ ά κ η, Ὁ Βενιζέλος ἔφηβος, Ἀθήναι 1964, σ. 11, καὶ πιὸ διεξοδικὰ στοῦ Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ Δ α φ ν ῆ, Σοφοκλῆς Ἑλευθερίου Βενιζέλος, βιογραφία, Ἀθήναι 1970, σ. 1-16, ὅπου γράφεται ὅτι ἡ προγονικὴ οἰκογένεια (τοῦ Κρεββατᾶ) συνδέεται καὶ μὲ τὰ Κύθηρα.

2. «Κατούνιος, ὁ Κυθήριος σοφὸς τοῦ 16ου αἰῶνα», περ. «Τὰ πνευματικὰ Κύθηρα», τεύχος 1 (Δεκέμβριος 1982), σ. 21-23. Πρβλ. καὶ σχετικὴ εἰδηση, μὲ προαναγγελία τῆς ἀπαντήσεως τούτης, στὴν ἐφημ. «Βέροια», τῆς 11.3.1983. Ὁ ἴδιος εἶχε στείλει ἐπιστολὴ (τοῦ Κυθήριου Μιχ. Πετρόχειλου) γιὰ τὸν Κωττούνιο στὸν τότε διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ «Μακεδονικὴ ζωὴ» Κ λ. Τ σ ο ύ ρ κ α, ὁ ὁποῖος δημοσίευσε, τὸ σημεῖο ποὺ ἀναφέρεται στὸ χωρίο Κατούνη, σὲ ἐκλαϊκευμένο ἄρθρο του, μὲ τίτλο: «Ἰωάννης Κωττούνιος (1572-1658), ὁ ἐκ Βεροίας σοφὸς καὶ φλογερὸς Ἕλληνας. Τὸ ἑλληνικὸν κολλέγιόν του εἰς τὴν Πάδοβαν (1657-1920)», ποὺ καταχώρισε στὸ περιοδικὸ αὐτὸ (τεύχος 44, Ἰανουαρίου 1970, σ. 14-20) σὰν «ὑστερόγραφον» (σ. 20, στήλη 2η). Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἡ νέα (;) ἐπιστολὴ ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ποὺ ἐπικαλεῖται ὁ κ. Θ. Μαρ., εἶναι τοῦ ἴδιου ἀποστολέα (κ. Μιχ. Κ. Πετρόχειλου), ὁ ὁποῖος ὁμως δὲν ἀναφέρει (1940) τὸν Ἰω. Κωττούνιο ὡς κυθηραϊκῆς καταγωγῆς στὸ βιβλίον του, Ἱστορία τῆς νήσου Κυθήρων, Ἀθήναι 1940, ὅπως κάμνει γιὰ τοὺς ὑπολοίπους λόγιους, ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὰ Κύθηρα, ὅπως σωστὰ παρατηρεῖ ὁ Ἀ ρ ι σ τ. Σ τ ε ρ γ έ λ λ η ς, ὁ.π., σ. 250, σημ. 6. Μάλιστα καὶ σὲ πρόσφατο σχετικὸ βιβλίον δὲν ἰσχυρίζεται τίποτε γιὰ τὴ —δηθεν— γέννηση τοῦ Ἰω. Κωττούνιου στὰ Κύθηρα, ἀπλῶς δὲ παρα-

τριος, όπως γνωρίζαμε από αρκετά χρόνια¹, ότι δηλαδή βρέθηκε στη Βέροια για να κάμει εμπόριο.

Είναι πολύ πιθανό να παντρεύτηκε εδώ, και μάλιστα Βεροιώτισσα, γιατί έτσι εξηγείται καλύτερα ή τόσο μεγάλη αγάπη του Κωττούνιου προς τη γενέτειρά του πόλη. Άλλωστε, και οι άλλοι γνωστοί Κωττούνιοι μνημονεύουν πάντοτε τη βεροιώτικη καταγωγή τους, χωρίς να κάμουν οι ίδιοι (ό 'Ιω. Κωττούνιος και οι συγγενείς του) ποτέ, έστω και απλή, νύξη για την αρχική καταγωγή της οικογένειάς τους (από τη μεριά του πατέρα), που ήταν από τα Κύθηρα, όπως σημειώθηκε.

Μιά τέτοια άποψη, σαν του κ. Θ. Μαρ., θα περίμενε κανένας να στηρίζεται σε κάποιο καινούργιο, δημοσίευτο έγγραφο, ή, έστω, σε σοβαρά επιχειρήματα. Και όμως δεν προσκομίζεται τίποτε το νέο, άλλ' ούτε καν γίνεται ή επίκληση ενός παλαιού σχετικού στοιχείου, που, άλλωστε, δεν υπάρχει.

Κίνητρο λοιπόν για το άρθρο-έπιστολή ήταν ή υπερβολική και κακώς έννοούμενη αγάπη για τη γενέτειρα του συντάκτη του, που κατέκλυσε την καρδιά του, γεγονός που εμπόδιζε τον κ. Θ. Μαρ. να εξετάσει το σχετικό ζήτημα με την πρέπουσα αντικειμενικότητα και νηφαλιότητα, αφού, μάλιστα, ή άποψη ότι ο 'Ιωάννης Κωττούνιος γεννήθηκε στη Βέροια στηρίζεται σε πλήθος εγγράφων, επιγραφών, εικόνων κ.λ., που οφείλονται στην πρωτοβουλία και, κυρίως, στη θέληση του ίδιου του 'Ιωάννου Κωττούνιου (όπως θα δούμε πιο κάτω) και ο ίδιος σε καμιά περίπτωση δεν μνημονεύει ούτε την καταγωγή της οικογενείας του πατέρα του από τα Κύθηρα, ενώ παντού υπερηφανεύεται ότι είναι Βεροιώτης, γεγονός που δέχονται όλοι οι συγγραφείς, χωρίς καμιά εξαίρεση.

Αφορμή για το κείμενο του κ. Θ. Μαρ. ήταν ή δημοσίευση της ειδήσεως ότι, στις 9-4-1982, έγιναν τα αποκαλυπτήρια της προτομής του Κωττούνιου (στην προέκταση του πάρκου «Ελιά», της Βέροιας), που κατασκευάστηκε με δαπάνη του Βεροιώτη της Θεσσαλονίκης κ. Δημητρίου Πολυζωΐδη. Η τελετή έγινε με την αιγίδα του δήμου της πόλεως και μίλησε (συνοπτικά, μα πυκνά και πετυχημένα) ο πρόεδρος της Ε.Μ.Σ. καθηγητής κ. Κ. Βαβουσκός. Ακόμα, κόκκινο πανί ήταν και ή δημοσίευση μιας έκλαϊκευμένης αλλά καλογραμμένης διαλέξεως του φιλόλογου καθηγητή κ. 'Ηλία Τριανταφυλλίδη².

3. "Ας δούμε όμως ποιες είναι οι «πληροφορίες» και οι σκέψεις του κ. Θ. Μαρ.:

Α'. Δημοσιεύει απόσπασμα...έπιστολής (!) ενός σύγχρονου συμπατριώτη του (από τα Κύθηρα), ο οποίος του γράφει:

«Ο 'Ιωάννης Κατούνιος (έτσι ονομάζει τον Κωττούνιο, θέμα για το οποίο θα ασχοληθούμε στο τέλος) γεννήθη εις τα Κύθηρα, από αρχοντική οικογένεια, το 1572 και πέθανε

πέμπει στη γνωστή μελέτη του 'Αριστ. Στεργέλλη, Νέα βιογραφικά, δ.π. Βλ. Δ. 'Ανδριτσάκη - Φωτιάδη — Μιχαήλ Κ. Πετρόχειλου, Κυθηραϊκά μελετήματα, 'Αθήνα 1982, σ. 188, σημ. 2 (από τη σ. 187), όπου (σ. 145 κ.έ). εκδίδει με συμπληρώσεις κ.λ. την ιστορία των Κυθήρων, που έγραψε ο 'Ιωάννης Μικέλης και προσθέτει βιβλιογραφικά στοιχεία για Κυθήριους πνευματικούς μεγάλους άντρες, που παρέλειψε να αναφέρει ο συγγραφέας αυτός ως τέτοιους.

1. Βλ. τις μελέτες των Γεωργίου Σωτηριάδου, Δημ. Πετροπούλου, 'Αριστ. Στεργέλλη, δ.π.

2. 'Ηλία Τριανταφυλλίδη, 'Ιωάννης Κωττούνιος, ένας φιλόσοφος από την πόλη μας, έλάχιστα γνωστός, Βέροια (= 'Αθήνα) 1981. 'Ο κ. Θ. Μαρ. ειρωνεύεται τούτη την (έκλαϊκευμένη) έκδοση, που όμως είναι καλογραμμένη όμιλία, ή οποία στηρίζεται σε πλούσια βιβλιογραφία, την οποία αν συμβουλευόταν, ο κ. Θ. Μαρ., δεν θα χρειαζόταν να γράψει όσα έγραψε.

τὸ 1657» καὶ ὅτι ὁ Κωττούνιος ἐνδιαφέρθηκε νὰ ἰδρυθεῖ στὰ Κύθηρα ἓνα παράρτημα τοῦ ἐλληνικοῦ κολλεγίου τῆς Πάδοβας, «...τὸ ὁποῖον εἶχε ἰδρύσει κάποιος Ἑπτανήσιος με-γαλέμπορος Παλαιοκαπᾶς» (sic) κ.λ.

Ἔτσι, λοιπόν, καταλήγει ὁ κ. Θ. Μαρ.: «Νομίζω ὅτι δὲν χρειάζεται ἄλλη ἀπόδειξη γιὰ τὴν κυθηραϊκὴ καταγωγὴ τοῦ Κατούνιου»! Λές καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ πατέρα του καταγόταν, πράγματι, ἀπὸ τὰ Κύθηρα, δὲν ἀρκοῦσε νὰ δικαιολογήσει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Βεροιώτη σοφοῦ, καὶ γιὰ τὰ Κύθηρα, ἀφοῦ, μάλιστα, ἐπρόκειτο γιὰ τὴ μόρφωση Ἑλληνοπαίδων σύμφωνα μὲ τὸ καθολικὸ δόγμα, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ γίνεῖ στὴ γενέτειρά του Βέροια, ποὺ ἀνέκαθεν ἦταν ζωντανὸ κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ 72 ἐκκλησίες, δηλαδὴ μιὰ «Μικρὰ Ἱερουσαλὴμ», ὅπως ἐπονομαζόταν.

Β'. «Οὐδὲν ἕτερον» προσκομίζεται. Παρὰ ταῦτα, ὅμως, τοῦτο δὲν ἐμποδίζει τὸν κ. Θ. Μ. νὰ ἰσχυρίζεται ὅτι ἐρευνήσε χρόνια καὶ συγκέντρωσε στοιχεῖα (ποιὰ, ἄραγε;). Καὶ φρά-νει, μάλιστα, νὰ εἰρωνεύεται, γράφοντας: «...τὸν Κατούνιο υἱοθέτησαν οἱ Βεροιώτες καὶ ὅτι οἱ θεοὶ γονεῖς του φθάσανε στὸ σημεῖο νὰ τοῦ στήσουν προτομὴ στὸ πιὸ ἐμφανὲς μέρος τῆς πόλης τους. Τὰ ἐγκαίνια ἔγιναν τὸ 1981 (sic). Δὲν θὰ σχολιάσω τὸ πρᾶγμα. Προσωπικά, σὰν Κυθήριος, ἀρκοῦμαι νὰ τοὺς εὐχαριστήσω γιὰ τὴ μεγάλη τιμὴ ποὺ ἔκαμαν σὲ ἓνα συμ-πολίτη μας».

Γ' Καὶ ὅμως, ὁ ἴδιος κακίζει τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς συμπατριῶτες του, γιατί ἀγνοοῦν ἀκόμα καὶ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ «Κατούνιου». Δὲν ξέρει, ὅμως, ὅτι οἱ Βεροιώτες, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, τοῦ ἔχουν ἀφιερῶσει ἓνα δρόμο τῆς πόλεώς τους, ποὺ εἶναι κάθετος στὴν Κεντρι-κὴ ὁδὸ («ὁδὸς Σοφοῦ») καὶ ὅτι μιὰ ἄλλη, δευτέρη κεντρικὴ ὁδός, ποὺ εἶναι κάθετος στὴ λεωφόρο Ἀνοιξέως καὶ στὴν ὁδὸ Μ. Ἀλεξάνδρου (πρώην Γ. Κυρίμη ἢ Μούμογλου) ἔχει (ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια) τὸ ὄνομά του καί, τέλος, ὅτι ἡ «Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν» τοῦ δήμου τῆς Βέροιας ἔχει σὰν ἐμβλημα τῆς (στὶς ἐκδόσεις, στὴν ἀλληλογραφία, στὰ προ-γράμματα κ.λ.) τὴν προσωπογραφία τοῦ Ἰω. Κωττούνιου.

Δ'. Τέλος, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ τὴν τραγικὴ εἰρωνεία στὴν περίπτωση εἶναι ὅτι ὁ κ. Θ. Μαρ. ἀναδημοσιεύει (στὴν πρώτη σελίδα τοῦ κειμένου του) προσωπογραφία τοῦ Κωττούνιου, τῆς ἐποχῆς τοῦ σοφοῦ, ὅπου (κάτω) καταχωρίζεται τὸ γνωστὸ ἀφιερωματικὸ ἐπίγραμμα τοῦ Fran. Vanninus, ποὺ (σὲ ἐλληνικὴ μετάφραση) λέγει:¹ «(Ἄν) ἡ Βέροια («Veria»), ποὺ σὲ γέννησε, ἀπέχει ἀπὸ τὰ Στάγειρα χιλιάδες (χίλια) βήματα (στάδια), σὺ δὲν ἀπέχεις οὔτε ἓνα ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη».

4. Καιρὸς ὅμως νὰ δοῦμε ποιὰ ἀκλόνητα στοιχεῖα ὑπάρχουν, ἐδῶ καὶ αἰῶνες, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Κωττούνιος γεννήθηκε στὴ Βέροια:

Α'. Ὁ ἴδιος γράφει (1623) γιὰ τὸν τόπο τῆς γεννήσεώς του: «...Veria, mia patria...»²

1 Ἀκολουθῶ τὴ μετάφραση, ὅπως τὴ δημοσίευσε ὁ Ἀπόστ. Μ. Τζαφερόπου-λος, Ἡμαθία, τουριστικὸς ὁδηγός, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 69, ἀλλὰ καὶ τὸ χαραγμένο κείμενο στὴν προτομὴ τοῦ Ἰω. Κωττούνιου, ποὺ στήθηκε στὴ Βέροια.

2. Βλ. Ἰωάννου Ε. Καραθανάση, Νεώτερες εἰδήσεις γιὰ τὸν Ἰωάννη Κωττού-νιο (1572-1657), «Μακεδονικά» 13 (1973) 267-272 καὶ συγκεκριμένα τίς σ. 270 (στὰ ἰταλικά) καὶ 272 (στὰ ἐλληνικά), ὅπου ἐπισυνάπτεται ἀντίγραφο τῆς ἀποδείξεως, ποὺ ἔγραψε ὁ ἴδιος, ὁ Ἰω. Κωττούνιος. Στὸ κύριο ἔγγραφο (Πάδοβα, 21.11.1661) ὁ συντάκτης του γράφει (δ. π., σ. 270 καὶ 271), ἀναφέροντας τὸν τόπο τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἰω. Κωττούνιου: «...Veria sua patria...», δηλαδὴ «...Βέροια, ἡ πατρίδα του...». Βλ. καὶ Ζαχαρία Τσιρπαν-λῆ, δ.π., σ. 76, ὅπου ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος ἀποκαλεῖται (1605): «Beriotta».

(δηλαδή «Βέροια, ή πατρίδα μου»), το ίδιο δε επαναλαμβάνει και ο συντάκτης σχετικού εγγράφου του 17ου αϊ.¹

Β'. 'Ο 'Ιωάννης Κωττούνιος συνηθίζει (όπως γινόταν εκείνη την εποχή) να αναφέρει τον τόπο της γεννήσεώς του και σε βιβλία του, στα ελληνικά («...του εκ Βερροίας»)² ή στα λατινικά («Veriensis»)³.

Γ'. Στο έμβλημα-οικόσημό του, σε έπίσημα έγγραφα, σε επιγραφές κτιρίων κ.λ. ρητά χρησιμοποιείται ή λέξη «Beriensis» ή «Veriensis»⁴.

1. Βλ. 'Αριστείδη Στεργέλλη, δ.π., σ. 251 και 252 (στα ελληνικά).

2. Βλ. É. Legrand, B. H., 17ος αϊ., τ. 3ος, Παρίσι 1895, σ. 389-395, 395-402 (έπιστολές) και 207, 320, 394, 528-529, και τ. 2ος, Παρίσι 1894, σ. 57-70 και 24, 50, 96 και 236, Κωνσταντίνου Σάθα, Νεοελληνική φιλολογία, 'Αθήναι 1868, σ. 302, Κωνσταντίνου Δ. Μέρτζιου, Μνημεία μακεδονικής ιστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 474, 'Ιωάννου Κ. Βασδραβέλλη, 'Ιωάννης Κωττούνιος, ό εκ Βερροίας σοφός, Θεσσαλονίκη 1943, σ. 31, Δημ. Πετροπούλου, δ.π., σ. 165-166, και Κλ. Τσοούρκα, δ.π., π., σ. 14. Φωτογραφία της προμετωπίδας του βιβλίου αυτού βλ. στού Ζαχαρία Ν. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 139. Πρβλ. και όσα αναλυτικά γράφονται στις σ. 134, 135 και κυρίως στις σ. 138-145. 'Αξιοσημείωτο είναι ότι ό 'Ιω. Κωττούνιος άφιέρωσε τό βιβλίο του αυτό στο βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκο ΙΔ', με σκοπό νά τόν άθήσει νά αναλάβει προσπάθεια γιά τήν άπελευθέρωση τών σκλαβωμένων συμπατριωτών του, δηλαδή τών 'Ελλήνων ραγιάδων. Βλ. και 'Ηλία Π. Βουτιερίδη, 'Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας, τ. 1ος, 'Αθήναι 1924, σ. 368-369, πρβλ. δέ και Κλ. Τσοούρκα, δ.π., σ. 16-17. 'Ο τίτλος του βιβλίου είναι: «'Ελληνικών επιγραμμάτων βιβλία δύο 'Ιωάννου του Κωττουνίου, του εκ Βερροίας ίππέως, φιλοσοφίας, ιατρικής και θεολογίας διδασκάλου και έν τῷ Παταβίῳ Λυκείῳ πρώτου φιλοσόφου... Πάδοβα 1653». Βλ. και 'Αριστ. Στεργέλλη, Τά δημοσιεύματα... δ.π., σ. 104, 115 και 122-123.

3. Βλ. όλοσέλιδη προσωπογραφία του 'Ιω. Κωττουνίου (του 1628) άπό τό πρώτο βιβλίο του, όπου ρητά αναφέρεται κυκλικά: «patritius Veriensis Ioannes Kottunius», στού Ζαχα. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 130, και στού Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 481. Κάτω άπ' αὐτή βρίσκεται τό γνωστό έπίγραμμα του Fr. Vanninus, τό όποιο—όπως φαίνεται—άρεζε πολύ στόν Κωττούνιο, γιατί τό συμπεριέλαβε και σ' άλλη προσωπογραφία του (1650), πού δημοσιεύτηκε σε βιβλίο του (βλ. 'Ιωάννου Βασδραβέλλη, δ.π., σ. 1, 14 και σημ. 1) ή σε χαλκογραφία της εποχής (βλ. Κλ. Τσοούρκα, δ.π., σ. 15). 'Αλλά και στην προμετωπίδα του πρώτου βιβλίου του ό Κωττούνιος μνημονεύει τήν ιδιαίτερη πατρίδα του Βέροια («Veriensis»). Βλ. Ζαχαρ. Τσιρπανλή, δ.π., σ. 133, και Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 502. Γιά τίς εικόνες-προσωπογραφίες του 'Ιω. Κωττουνίου βλ. και 'Ιωάννου Κ. Βασδραβέλλη, δ.π., σ. 19-20.

4. Βλ. τό οικόσημο-έμβλημά του στού Κλ. Τσοούρκα, δ.π., σ. 14 και 15. 'Επιγραφές, με ρητή μνημόνευση της ιδιαίτερης πατρίδας του Βέροιας, βλ. (σε μετάφραση στα ελληνικά) στού Κωνστ. Μέρτζιου, δ.π., σ. 503, πρβλ. δέ και É. Legrand, δ.π., τ. 3ος, σ. 393 και 395, 'Ιωάννου Βασδραβέλλη, δ.π., σ., 13, 17 και 18 (έπιγραφή του τάφου του), Κλ. Τσοούρκα, δ.π., σ. 14, 17, 18 και 20 (μετάφραση στα ελληνικά, όπου όμως παραλείφθηκε ό 5ος στίχος, όπου αναφέρεται ή βεροιώτικη καταγωγή του). Βλ. και τού 'Ιδίου, Les déduts de l'enseignement philosophique et de la libre pensée dans les Balkans. La vie et l'œuvre de Théophile Corydalée (1570-1646), Θεσσαλονίκη 1967, σ. 16 και 20. Τό γεγονός ότι αναφέρεται (ελάχιστες φορές) ό 'Ιω. Κωττούνιος ως Θεσσαλονικιώτης όφείλεται στην προσπάθεια νά συνδυασθεί ή καταγωγή του με μιá πιό γνωστή πόλη (σε

Δ'. Στη διαθήκη του μνημονεύει, ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, καὶ τὴ Σεμίραμη, «Βεροιώτισσα», στὴν ὁποία ἀφήνει κληροδότημα¹. Στὸ ἴδιο ἔγγραφο ἀναφέρεται ἀκόμα καὶ ὁ ἀνεψιός του Ἰωάννης, ἀπὸ τὴ Βέροια, ὁ Κουνάλης², τῆς γνωστῆς συγγενικῆς του οἰκογένειας, ποὺ συνδεόταν συγγενικά καὶ μὲ ἄλλη, περίφημη οἰκογένεια τῆς Βέροιας, τοῦ Κριτοπούλου³.

Ε'. Δὲν εἶναι ἄσχετο, λοιπόν, καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος προσπάθησε νὰ γίνῃ (χωρὶς νὰ τὸ πετύχει) καὶ μητροπολίτης τῆς γενέτειράς του, τῆς Βέροιας, τῆς «... πατρίδας μου», ὅπως γράφει ὁ ἴδιος⁴.

ΣΤ'. Ἐξάλλου, γνωρίζομε ὅτι καὶ ἄλλος, μεταγενέστερος Κωττούνιος, ὁ Θεοδοσίος, ποὺ ἦταν γιατρός, θεωροῦσε τιμὴ του νὰ μνημονεύει (τὸ 18ο αἰ.) ὅτι καταγόταν ἀπὸ τὴ Βέροια. Πραγματικά, ξέρομε ὅτι ὁ τελευταῖος αὐτὸς γνωστὸς Κωττούνιος χρηματοδότησε τὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ (ἀρχιεπίσκοπου τῆς Ἐφέσου) «Κεφάλαια συλλογιστικά...» κ.λ., ποὺ τυπώθηκε στὴ «Βιέννα» τὰ 1784. Στὴν προμετωπίδα αὐτοῦ (τοῦ βιβλίου) γράφονται, λοιπόν, καὶ τὰ ἑξῆς: «...Δαπάνη μὲν τοῦ Ἐξοχ. καὶ Σοφολογ. Ἰατροῦ κυρίου Θεοδοσίου Κωττούνιου τοῦ ἐκ Βερόιας τῆς Μακεδονίας»⁵.

Ζ'. Τέλος, νὰ εἶναι, ἄραγε, τυχαῖο ὅτι ὁ Κωττούνιος διάλεξε νὰ ἀγοράσει τὸ οἰκημὰ του κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, πολιοῦχου τῆς Πάδοβας, ὅταν εἶναι γνωστὸ ὅτι πολιοῦχος καὶ τῆς πατρίδας του Βέροιας ἦταν ὁ συνώνυμος δσιος Ἀντώνιος, ὁ νέος, ὁ Βεροιώτης καὶ ὅταν, ἀκόμα, γεννήθηκε ὁ Κωττούνιος, ἀφοῦ ὁ δσιος αὐτὸς ἦταν τιμημένος ἅγιος τῆς μακεδονικῆς πόλεως τὸ ἀργότερο ἀπὸ τὸν 13ο αἰ., ὅπως βεβαιωθήκαμε τελευταῖα⁶.

Νομίζω λοιπόν ὅτι εἶναι περιττὸ νὰ ἀναζητήσουμε καὶ ἄλλες ἀποδείξεις, γιατί ἀρκοῦν ὅσες ἀναφέρθηκαν ἤδη γιὰ νὰ κατανοήσῃ καὶ ὁ πιὸ δύσπιστος τοπικιστὴς ὅτι ἄλλο εἶναι ἡ ἱστορία καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἄλλο ἡ τυφλὴ ἀγάπη στὸν γενέθλιο τόπο...

Η'. Χρειάζεται ὅμως νὰ κάνουμε καὶ λίγες παρατηρήσεις γιὰ τοὺς τύπους, μὲ τοὺς ὁποίους παρουσιάζεται τὸ ἐπίθετο τοῦ Κωττούνιου:

σύγκριση μὲ τὴ γενέτειρά του πόλη Βέροια), ὅπως εὐστοχα παρατηρήθηκε κιόλας. Ἄλλωστε καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιώνει τὴ μακεδονικὴ καταγωγὴ του καί, ἀσφαλῶς, δὲν εὐνοεῖ τὴ δῆθεν γέννησή του στὰ Κύθηρα.

1. Βλ. Κωνσταντίνου Μέρτζιου, δ.π., σ. 479, πρβλ. δὲ καὶ Ἀντωνίου Σιγᾶλα, Ἐκλαϊκευμένα μελετήματα, τ. 2ος, Ἀθήναι 1971, σ. 100-102.

2. Βλ. Κωνσταντίνου Μέρτζιου, δ.π., σ. 479 καὶ 485, καὶ Ἰωάννου Κ. Βασδραβέλλη, Συμπληρωματικά διὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιον, «Μακεδονικά» 9 (1969) 339-341, πρβλ. καὶ Ἰωάνν. Ε. Καραθανάση, Καὶ πάλι γιὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιο, «Μακεδονικά» 14 (1974) 402-403, καί, κυρίως, τοῦ Ἰδίου, Νεώτερες εἰδήσεις γιὰ τὸν Ἰωάννην Κωττούνιο, «Μακεδονικά» 13 (1973) 267-272.

3. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἱστορία τῆς Βεροίας, τ. 2ος, Βυζαντινοὶ χρόνοι, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 125-126, πρβλ. δὲ καὶ τὶς σ. 84 καὶ 188.

4. Βλ. Ἰωάννου Ε. Καραθανάση, Νεώτερες..., σ. 270 καὶ 271 (μετάφραση στὰ ἑλληνικά).

5. Βλ. πρόχειρα τοῦ Νικολάου Π. Δελιαλῆ, Κατάλογος ἐντύπων δημοτικῆς βιβλιοθήκης Κοζάνης, μέρος 1ο, Ι (1494-1832), Θεσσαλονίκη 1948, σ. 146, α/α 561. Πρβλ. καὶ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, δ.π., σ. 169 καὶ σημ. 1.

6. Βλ. Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Περίγραμμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Βέροιας, «Γρηγόριος Παλαμᾶς», τεῦχος 689-690 (Μαΐου-Αὐγούστου 1982) 159-181 καὶ συγκεκριμένα τὶς σ. 171-174.

α) Είναι πιθανό, πράγματι, ο αρχικός τύπος να ήταν Κατούνιος, σάν υπενθύμιση του χωριού (Κατούνι Κυθήρων) της προελεύσεώς του¹. Βέβαια, η έκδοχή αυτή παρουσιάζει προβλήματα, γιατί θα πρέπει, τότε, να σημαίνει, ότι το χωριό αποτελούνταν από μία οικογένεια και το Κατούνιος ήταν προσδιοριστικό της καταγωγής της, είτε ότι επικράτησε τοῦτο ὕστερα, όταν οἱ «Κατούνιοι» ἔφυγαν ἀπὸ τὸν μικρὸ τοῦτον οἰκισμό.

Πρέπει, ἀκόμα, νὰ σημειώσουμε ὅτι τὸ τοπωνύμιον αὐτὸ (Κατούνι, -α) εἶναι συνηθισμένο καὶ συναντιέται καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς χώρας.

β) Ὁ ἴδιος, πάντως, ἔγραφε τὸ ἐπιθετὸ του, ὅπως ἔχει ἐπικρατήσει, δηλαδὴ Κωττούνιος².

γ) Ὁ τύπος Κωττούνης εἶναι νεώτερο κατασκευάσμα³.

1. Βλ. Κλ. Τσοούρκα, ὁ.π., σ. 20 (ἐπιστολὴ τοῦ Μιχ. Πετρόχειλου). Πρβλ. καὶ Ζαχ. Τσιρπανλῆ, ὁ.π., σημ. 1 τῆς σ. 82.

2. Βλ. τὴν προμετωπίδα τοῦ μοναδικοῦ βιβλίου του, ποῦ ἔγραψε στὰ ἑλληνικά, «Ἑλληνικῶν ἐπιγραμμάτων...», στή σ. 139 τῆς ἐργασίας τοῦ Ζαχ. Τσιρπανλῆ, ὁ.π., σ. 139 καὶ Ἐ. Legrand, ὁ.π., τ. 2. σ. 57-70, α/α 403. Γιά τὸν Ἰω. Κωττούνιο βλ. καὶ ὅσα γράφει ὁ Ζαχαρίας Τσιρπανλῆς στὸ βιβλίο του, Τὸ ἑλληνικὸ κολλέγιο τῆς Ρώμης καὶ οἱ μαθητές του (1576-1700), Θεσσαλονίκη 1980, καὶ κυρίως στίς σ. 397-399. Ὁ Δημ. Πετρόπουλος, ὁ.π., γράφει Κωτούνιος καὶ σημειώνει (βλ. τὴ σημ. 1 τῆς σ. 162) ὅτι τὸ ἐπώνυμο τοῦτο τὸ βρίσκομε γραμμένο καὶ μὲ τὸν τύπο Κουττούνιος. Ὁ Ἡλίας Π. Βουτιερίδης, ὁ.π., σ. 366, χρησιμοποιεῖ τὴ γραφὴ Κωττούνιος καὶ γράφει τὰ ἐξῆς ἐνδιαφέροντα γιὰ τὴν ἀξία τοῦ Κωττούνιου ὡς ἐπιγραμματοποιῦ: «Ὁ ἐκ Βερροίας καταγόμενος ποιητής, φιλόσοφος καὶ θεολόγος Ἰωάννης Κωττούνιος, ὁ φίλος τοῦ Λ. Φιλαρᾶ, εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ κυριώτερος καὶ ἐπισημότερος ἀντιπρόσωπος τῆς μεγάλης τάσεως πρὸς τὴν ἐπιγραμματοποιίαν, τῆς ἐκδηλουμένης καθ' ὅλον τὸν 17ον αἰῶνα. Εἶναι οὗτος ὁ μόνος Ἕλλην λόγιος καὶ ποιητής, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν ἐξέδωκεν ὀλόκληρον συλλογὴν ἐπιγραμμάτων εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν. Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος, υἱὸς τοῦ Δημητρίου Κωττούνιου, κατήγετο ἐκ Βερροίας, ἐγεννήθη δὲ περὶ τὸ 1577». Ὁ Ἰδιος (ὁ.π., σ. 368-370) ἀναλύει καὶ ἐπαινεῖ τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Κωττούνιου. Καὶ τὸν θάνατο, ὅμως, τοῦτου τοποθετεῖ (σ. 367) ἐσφαλμένα, δηλαδὴ στή 17.11.1658. Γιά τὸ βιβλίο μὲ τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Κωττούνιου καὶ τοὺς ἐθνικοὺς σκοποὺς του βλ. καὶ ὅσα γράφονται στὸ «Ἡμερολόγιον Φοίνικος», Βενετία 1894, σ. 49-53 (μὲ ἀρχικὸ «X») ἢ στοῦ Γεωργίου Χ. Χιονίδη, Ἑμμανουὴλ Ἰω. Ζάχος (1860-1924)..., Θεσσαλονίκη 1974, σ. 28-30, πρβλ. δὲ καὶ τὴν 11η εἰκόνα. (Βλ. σχετικὰ καὶ τὶς παρατηρήσεις τῆς Δέσποινας Γαραλῆ - Παπαδοπούλου στὰ «Μακεδονικά» 15 (1975) 411 καὶ τοῦ Ζαχ. Τσιρπανλῆ, Τὸ ἑλληνικὸ κολλέγιο..., σ. 399). Ὁ Ἰωάννης Κωττούνιος χρησιμοποιοῦσε καὶ τὸ φιλογλοιοῦν ψευδώνυμο «Ἀλκίδιος». Βλ. Ἀριστ. Στεργέλλης, Τὰ δημοσιεύματα..., σ. 96 καὶ 147. Πρβλ. καὶ τὴ Χρύσα Ματτέζου στὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», τῆς «Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν», τ. ΙΑ', Ἀθῆναι 1975, σ. 218, στήλη α.

3. Βλ. Ἰωάννου Βελούδου, Ἑλλήνων Ὁρθόδοξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ, Ἱστορικὸν ὑπόμνημα, ἔκδ. 2η, Βενετία 1893, σ. 125-126 καὶ 192. Τοῦτον ἀκολουθεῖ ὁ Κωνσταντῖνος Μέρτζιος, ὁ.π., σημ. 5 τῆς σ. 471, ἂν καὶ δημοσιεύει (ὁ.π., σ. 474, α/α 12) καὶ ὁ ἴδιος τὸν τίτλο τοῦ προαναφερομένου βιβλίου τοῦ Κωττούνιου, ὅπου δίδεται ὁ τύπος Κωτούνιος. (Βέβαια ὁ Κ. Μέρτζιος ἤθελε, μᾶλλον, νὰ σημειώσῃ ὅτι ἡ ἀρχικὴ γραφὴ τοῦ ἐπιθετοῦ θὰ ἦταν Κωττούνης καὶ τοῦτο δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι σωστό). Πρβλ. καὶ Ἀντ. Σιγάλα, ὁ.π., σ. 100-112, καὶ Ἀθανασίου Ε. Καραθανάση, Ἡ Φλαγγίνειος σχολὴ τῆς Βενετίας, Θεσσαλονίκη 1975, σ. 25. Ὁ Ἰδιος ὁμοῦ γράφει «Κωττούνιος»

δ) Τέλος, ἡ γραφή Κουτουνίος κ.λ.¹ ἐμφανίζεται μεταγενέστερα, ἂν καὶ βρίσκεται πρὶν κοντὰ στὸν (πιθανὸν σὺν ἀρχικὸν) τύπο Κατούνιος.

Βέροια

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΧΙΟΝΙΔΗΣ

σὲ νεώτερο βιβλίο του (Οἱ Ἕλληνες λόγιοι στὴ Βλαχία (1670-1714)..., Θεσσαλονίκη 1982, σμ. 1 τῆς σ. 26). Πιστεύω ὅτι στὴν ἐξεταζόμενη περίπτωση ἔχομε νὰ κάνουμε μὲ τὴ μοναδική περίπτωση, ὅπου μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ἐπιμένουν νὰ διορθώσουν τὴ γραφή τοῦ ἐπιθέτου ἑνὸς τόσο ἀξιόλογου πνευματικοῦ ἀνθρώπου, ἂν καὶ ὁ ἴδιος μᾶς ἔδωσε καὶ τυπωμένα τὸν ὀρθὸν τύπο τούτου. Νομίζω, λοιπόν, ὅτι τὸ σωστὸ εἶναι νὰ γράφουμε «Κωττούνιος», ἄσχετα ἀπὸ τὴν ἐτυμολογικὴ προέλευση ἢ τὴν ἐνδεχόμενα διαφορετικὴ ἀρχικὴ ἐμφάνιση τοῦ ἐπωνύμου.

1. Βλ. Νικόλαου Π. Δελιαλή, δ.π., Βασ. Μυστακίδου, Οἱ Κωττούνιοι, ΕΦΣΚ, Πεντηκονταετηρίδα 1861-1911, παράρτημα ΛΔ' τόμου, Κωνσταντινούπολις 1913-1921, σ. 279-287, πρβλ. δὲ καὶ τοῦ Ἰδίου καὶ στὸ περιοδικὸ «Ὁ νέος Ποιμὴν», Κωνσταντινούπολις 1919, σ. 491-503. Βλ. ἀκόμα καὶ Σπυρ. Λάμπρου, Ἰωάννης Κωττούνιος, ὁ Μακεδών, Ν.Ε. 2 (1905) 371-373. Πρβλ. καὶ (μὲ τὸ ἀρχικὸ «Π») στὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Ἀθηνῶν, 6 (1913) 120-121 («Κωττούνιος») καὶ τὸν Χαρίση Πούλιο, στὸ «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» Ἀθηνῶν 4 (1911) 169-170 («Κωττούνιος»). Ὁ Δημ. Πετρόπουλος, δ.π., γράφει Κωτουνίος ἀλλὰ σημειώνει (σμ. 1 τῆς σ. 162) ὅτι τὸ ἐπώνυμο τὸ βρίσκουμε συχνὰ γραμμένον καὶ μὲ τὸν τύπο Κωττούνιος. «Κωτουνίος» γράφει καὶ ὁ Στέφανος Ἰ. Παπαδόπουλος στὸ βιβλίο του, Ἡ κίνησις τοῦ δούκα τοῦ Νεβέρ Καρόλου Γονζάγα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Βαλκανικῶν λαῶν (1603-1625), Θεσσαλονίκη 1966, σμ. 2 τῆς σ. 178. Ὁ Ἀπόστολος Ε. Βακαλόπουλος, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. 2ος, ἔκδ. 2η, Θεσσαλονίκη 1976, σμ. 60 τῆς σ. 468 (-469) γράφει: «Καὶ ἔτσι, νομίζω, ἐξηγεῖται, πῶς ἕνα ἐκλεκτὸ τέκνον τῆς Βέροιας, ὁ φιλόσοφος Ἰωάννης Κωττούνιος, πιθανὸν Κουτόβουλος, ἀκολουθώντας ἴσως τὸν ἐμπορευόμενον πατέρα του, βρέθηκε μὲ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Λάμπρου στὴν Βλαχία». Τὴν πρωτοφάνερη αὐτὴ ἀποψη γιὰ τὸ πιθανὸν ἀρχικὸ ἐπώνυμον τοῦ Κωττούνιου («πιθανὸν Κουτόβουλος») δὲν ἀνέφερε ὁ συγγραφέας στὴν 1η ἐκδόσιν, τοῦ ἴδιου τόμου, αὐτοῦ τοῦ βιβλίου του (Θεσσαλονίκη 1964, σμ. 1 τῆς σ. 397), οὔτε στὸ βιβλίο του, Ἱστορία τῆς Μακεδονίας, 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 351, ὅπου δημοσιεύεται αὐτοῦσιο τὸ ὑπόλοιπον κείμενον αὐτῆς τῆς παραγράφου. Ἐχῶ τὴ γνώμη ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ καὶ ὁ συσχετισμὸς τοῦ Κωττούνιου μὲ τὴν οἰκογένειαν τῶν (Ζακυνθινῶν) Κουτούβαλη (ἢ Κουτόβουλου) δὲν μπορεῖ νὰ ἀνταποκρίνεται στὴν πραγματικότητα, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι βεβαιωμένον ὅτι ἡ ἀρχικὴ καταγωγὴ τῆς οἰκογένειας ἦταν ἀπὸ τὰ Κύθηρα καὶ ὅτι ὕστερα ἐγκαταστάθηκε τούτῃ στὴ Βέροια, ὅπου ὑπῆρχαν ἀπόγονοί της (π.χ. ὁ Θεοδόσιος) καὶ κατὰ τὸ 18ο αἶμα, διατηρώντας τὸ ἴδιον ἐπίθετον, ἔστω καὶ μὲ τὸν τύπον «Κωτουνίος». Ἄλλωστε δὲν νομίζω ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθεῖ καὶ γλωσσολογικὰ ἕνας τέτοιος συνδυασμός. Ὁ ἴδιος χρησιμοποιοῖ καὶ τοὺς δύο τύπους, δηλαδὴ Κωττούνιος (δ.π., τ. 2, 2η ἐκδόσις, Θεσσαλονίκη 1976, σ. 276, 277, 280 καὶ 468, καὶ τόμ. 3, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 359) ἀλλὰ καὶ Κωττουνίος (δ.π., τ. 4, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 329). Γιὰ τὸν μητροπολίτη τῆς Φιλαδέλφειας Σωφρόνιον Κουτούβαλη (1780-1790) βλ. Ἀθανασίου Ε. Καραθανάση, Ἡ Φλαγγίνειος..., σ. 70-71 καὶ 281, ἐνῶ γιὰ τοὺς Νικόλαον (1757-1811) καὶ Ἀνδρέαν Κουτούβαλη βλ. Ἀρτ. Ξανθοπούλου - Κυριακοῦ, Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης τῆς Βενετίας (1797-1866)..., Θεσσαλονίκη 1978, σ. 247, α/α 216.